

УДК [737.1:902] (045)

РОМАН ШУСТ

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

Покоління випускників історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка з приємністю зберігають у своїй пам'яті світлу постать Володимира Васильовича Зварича. Не маючи високих наукових ступенів та вчених звань, він був справжнім академічним авторитетом у тих ділянках науки, яким присвятив своє життя. Його доробок на ниві нумізматики та інших спеціальних історичних дисциплін був визнаний не тільки на Україні, а й у сусідніх країнах, зокрема в Польщі та державах колишнього Радянського Союзу. Володимир Васильович був знаним і в середовищі українських археологів, адже він впродовж багатьох років брав участь у роботі студентських археологічних експедицій, результати яких майже щорічно публікувалися у наукових спеціалізованих виданнях у Москві та Києві. Не менш важливою для виховання студентів-істориків була висока інтелігентність В. Зварича, його доброзичливе ставлення до своїх молодших колег.

Володимир Васильович Зварич народився 7 лютого 1919 р. у с. Озірна (нині Зборівського району) на Тернопільщині у селянській родині з середнім достатком. Прагнучи дати обдарованому синові освіту, батьки послали його на навчання до Тернопільської української гімназії, яку він успішно закінчив у 1938 р. Продовжувати навчання здібний випускник вирішив у Львівській Богословській академії, яка була єдиним у тогочасній Польщі навчальним закладом, де мали змогу здобувати освіту діти незаможних батьків, що належали до різних прошарків українського суспільства. Саме в цих навчальних установах формувався світогляд майбутнього вченого – людини великої інтелектуальної культури і глибоких патріотичних переконань.

Вже змолоду на долю Володимира Зварича випало чимало випробувань. Особливо відчутними вони стали з початком Другої світової війни. Вже восени 1939 р., після включення Західної України до складу Радянського Союзу, припинила свою діяльність Львівська Богословська академія. Тоді ж радянські каральні органи розпочали справжнє полювання за представниками національно свідомої української молоді, яка діяла у підпільних структурах Організації Українських Націоналістів (ОУН). Щоб уникнути арешту молодий студент повертається на рідну Тернопільщину і розпочинає працю на нелегкій, але благородній педагогічній ниві. Будучи завідувачем початкової школи, він навчає і виховує сільську молодь. Початок

німецько-радянської війни приніс нові випробовування. Внаслідок доносу, окупаційні німецькі власті вже влітку 1941 р. заарештовують молодого педагога і запроторюють його у тернопільську в'язницю. Після піврічного слідства розпочинаються довгі поневіряння В. Зварича у гітлерівських концтаборах. Спочатку був Янівський концтабір у Львові, далі – один з найстрашніших фашистських таборів знищення Майданек (неподалік від м. Любліна, Польща), а також Гросс-Розен та Ляйтмеріц (Чехія). І лише 12 травня 1945 р. американські війська звільнили тих небагатьох в'язнів, які пережили воєнне лихоліття.

Після тривалих роздумів В. Зварич вирішив повернутися на рідну землю. Але ще декілька місяців йому довелося провести у радянському фільтраційному таборі в містечку Хирів на Львівщині. Після звільнення, прагнучи наверстати втрачене в роки війни, він поступає до Львівського університету, де впродовж 1945-1950 рр. навчається на історичному факультеті. Знання здобував із наполегливістю, у пригоді стали вміння та навички, здобуті у довоєнні роки. В результаті, як одному з кращих випускників, йому запропонували працю у Науковій Бібліотеці Львівського університету. Чотири роки занять бібліографією виховали якості, які згодом вельми прислужилися в його історичних студіях.

Нові перспективи перед В. Зваричем відкрило призначення у жовтні 1960 р. на посаду завідувачем кабінету допоміжних історичних дисциплін (нумізматики та сфрагістики). Його попередником на цій посаді був учень Михайла Грушевського Іван Шпитковський. Саме він, на базі унікальних нумізматичної та сфрагістичної колекцій, створив цей науковий осередок. У роки Другої світової війни цю надзвичайно цікаву збірку, що була заснована ще у XVIII ст. і складалася з понад 10 тис. монет та близько 12 тис. печаток, працівники Наукової Бібліотеки переховували у фондах серед книжок і врятували від розграбування. Однак, було порушено наукову систематизацію колекції. Над її відновленням впродовж багатьох років працював В.Зварич. Він упорядкував збірки медалей (близько 500 екземплярів), монет античних Греції та Риму (понад 5 тис. екз.), монет країн Західної Європи епохи Середньовіччя та Нового часу (близько 2 тис. екз.), монет Польщі та Литви (близько 500 екз.). Відтоді нумізматика стала сферою не лише пріоритетних наукових інтересів ученого, а й сенсом його громадської діяльності. Завдяки підтримці тогочасного декана історичного факультету доц. Петра Челака (1921-2005) В. Зваричу та його однодумцям у 1967 р. вдалося створити єдиний на той час на території Радянського Союзу археологічний музей.

З іменем В. Зварича пов'язана нова традиція в історії української нумізматичної науки – традиція створення нумізматичного словника. Перше україномовне його видання побачило світ 1972 р. і відразу стало вельми популярним. Роботу над ним дослідник продовжував все життя, постійно удосконалював його, доповнював новими матеріалами. Вже через рік словник було перевидано, а згодом – у 1975, 1976, 1979, 1980 рр. – він

виходив російською мовою. Останнє видання – “Нумізматика. Довідник” (у співавторстві з Р. Шустом) – вийшло у 1998 р., незадовго до смерті В. Зварича.

Своїми знаннями Володимир Васильович щедро ділився з своїми учнями. Спочатку старший викладач кафедри історії СРСР, а згодом – кафедри історії України, він ніколи не читав лекцій формально. Його нормативні та спеціальні курси з нумізматики, сфрагістики, історичної географії завжди викликали у слухачів зацікавлення: В. Зварич ніколи не читав лекцій “за підручником”; це були оригінальні, самобутні лекції. Цікавими для студентів були періоди літніх археологічних практик, у яких він щорічно брав участь. Особливо багато вражень було під час експедицій у с. Хорів та с. Листвин на Рівненщині, с. Тадані та м. Винники на Львівщині та ін.

Наукові інтереси вченого були багатогранними. Він вивчав медальєрне мистецтво, що викликано, очевидно, його тривалою роботою щодо систематизації університетської збірки медалей. Особливе зацікавлення у нього викликало українське медальєрне мистецтво XIX-XX ст., про що, зокрема, свідчить розвідка, “Медалі Львівського Університету”. Відомо, що В. Зварич планував укласти каталог пам’яток українського медальєрного мистецтва, але, на превеликий жаль, смерть перекреслила багато планів дослідника. Основними серед його наукових зацікавлень були питання історії грошового обігу на західноукраїнських землях в епоху пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу та історія функціонування львівського монетного двору в середині XVII ст. Уважно вивчивши письмові джерела – актові книги львівського магістрату, він з’ясував точне розташування монетарні – будинок № 39 на площі Ринок, масштаби монетної емісії, імена осіб, причетних до випуску нумізматичної продукції, описав метологічні показники львівських монет.

У 1987 р. В. Зварич вийшов на пенсію, але праці не припинив. Людина творча, оригінальна у підході до наукових проблем, він, звертаючись до, здавалося б, уже остаточно з’ясованих проблем, зауважував щось нове, збагачуючи вже традиційні набутки нумізматики цікавими ідеями та узагальненнями.

5 грудня 1998 р. Володимира Зварича не стало. Але залишилася наукова спадщина, яка увічнила його ім’я в історії української науки. Започатковані вченим традиції, без сумніву, житимуть і розвиватимуться – у наукових дослідженнях учнів, колег-однодумців, котрі працювали з ним пліч-о-пліч, у пошуках і відкриттях науковців нової генерації, яка зростає на підґрунті його доробку.

Стаття надійшла до редколегії 9.10.2005

Прийнята до друку 18.10.2005